

Inventering av fasta fornlämningar inom
Ardre socken, Gotlands södra härad, Gotland,
har utförts av Gunnar Westin år 1937 och Harry
Thålin år 1938. Fältarbetet har bekostats av
Händen för Gotlandsfonden.

Kostnaderna för ledning, inspektion, ren-
skrivning, renritning, fotografier samt uppord-
ning av materialet har bestridits av Riksanti-
kvarieämbetet.

Ardre socken, Gotlands södra härad, Gotland.

Ardre socken upptager en areal av 3866 hektar. Allmän beskrivning
Socknen gränsar i V till Alskog, i N och NV ^{och NO} till Ala, Kräklingbo och Gammelgarn. I Ö når socknen fram till Östersjön. Omkring 3/4 av socknens areal upptages av skogsmark. Huvudbygden ligger kring kyrkan. Utmed en del av socknens nordgräns reser sig Torsburgen. SÖ om bygden vid kyrkan ligger Kaupungs klint (c:a 40 m.ö.h.). Vid Folhammar ligger ett ~~vauk~~fält med en längd av 400 - 500 m.

Vid inventeringen av Ardre sockens fasta fornlämningar ha 34 fornlämningsplatser med tillsammans 156 fornlämningar påträffats, varav dock 33-1 äro osäkra. Fornlämningarna antal. Fornlämningarna utgöras av 6 jordblandade rösen, 5 rösen, 99 runda stensättningar, 4 rektangulära stensättningar, 1 kvadratisk stensättning, 5 domarringar, 9 bautastenar, 3 resta kalkstensflisor, 5 hällkistor, 9 husgrunder, 3 svärdslipningsstenar, 1 förekomst av sliprännor i fast häll, 1 fornborg, 1 vallanläggning, 3 ruiner av medeltidshus och 1 kyrkoruin.

Inventeringsarbetet utfördes i maj 1937 av fil. kand. G. Westin samt kartläggningen och vissa kompletteringar av fil. kand. H. Thålin under tiden den 17/10 - 10/11 1938. Härvid upprättades 5 kartor i skala 1:500 och ¹i skala 1:1000, vidare 2 planer, varav 1 i skala 1:50 och 1 i skala 1:100. I samband med inventeringen ha 29 fotografier tagits.

Borttagna och ej återfunna fornlämningar ha antecknats på följande platser: Borttagna fornlämningar.

Bringsarve. Vid den S av de V gårdarna har ett

Ala, Råklingsö och Gammelgårn, 1 0 när socknen fram till Östersjön. Omkring 3/4 av socknens areal upptages av skogsmark. Huvudbygden ligger kring kyrkan. Utmed en del av socknens nordgräns reser sig Torsburgen. SÖ om bygden vid kyrkan ligger Kaupungs klint (c:a 40 m.ö.h). Vid Folhammar ligger ett ~~vaux~~fält med en längd av 400 - 500 m.

Vid inventeringen av Ardre sockens fasta forn-
lämningar ha 34 fornlämningsplatser med tillsam-
mans 156 fornlämningar påträffats, varav dock 33
33-1 äro osäkra. Fornlämningarna utgöras av 6
jordblandade rösen, 5 rösen, 99 runda stensättning-
ar, 4 rektangulära stensättningar, 1 kvadratisk
stensättning, 5 domarringar, 9 bautastenar, 3 res-
ta kalkstensflisor, 5 hällkistor, 9 husgrunder, 3
svärdslipningsstenar, 1 förekomst av sliprännor i
fast häll, 1 fornborg, 1 vallanläggning, 3 ruiner
av medeltidshus och 1 kyrkoruin.

Inventeringsarbetet utfördes i maj 1937 av fil.
kand. G. Westin samt kartläggningen och vissa
kompletteringar av fil. kand. H. Thålin under tiden
den 17/10 - 10/11 1938. Härvid upprättades 5 kartor
i skala 1:500 och ¹i skala 1:1000, vidare 2 planer,
varav 1 i skala 1:50 och 1 i skala 1:100. I samband
med inventeringen ha 29 fotografier tagits.

Borttagna och ej återfunna fornlämningar ha an-
tecknats på följande platser:

Bringsarve. Vid den S av de V gårdarna har ett
medeltidshus legat. En del huggna stenar, sannolikt
härrörande från detta, finnas inmurade i byggnader
på gården.

Ekese. Vid Ekese skall enligt traditionen ett me-
deltidshus ha legat. Stenar, som sannolikt härröra
från detta hus finnas inmurade i byggnader vid Eke-

Fornlämningarna
antal.

Borttagna forn-
lämningar.

se. Ovanför en brygghusdörr sitter ett pelarkapitel inmurat.

Vid den NÖ om SÖ gården belägna husgrunden ha 2 husgrunder bortodlats.

År 1931 undersöktes och borttogs en hällkista av fil, kand. H. Hansson. Inga fynd gjordes.

Halsgårde.. Vid SÖ gården skall en hällkista ha legat.

Kyrkan. NV om kyrkan låg enligt Hilfeling ruinererna av den medeltida prästgården. Vid inventeringen 1937 funnos inga spår av detta hus.

Från Ardre kyrka komma några av Gotlands mest bekanta bildstenar. Vid restaureringen av Ardre kyrka år 1900 anträffades under golvet 8 bildstenar, av vilka dock 2 äro starkt fragmentariska. Stenarnas ursprungliga numrering har här bibehållits.

Fyra av stenarna, nr I, II, V och VI, ha utgjort ett gravmonument i form av en kista, med stående, svagt inåtlutande sidor. Kistans längd har varit c:a 0,82 m, bredd c:a 0,55 m och höjd c:a 0,60 m. Hällarna äro av sandsten och c:a 3,5 - 7 cm tjocka. De äro rikt dekorerade med djur- och människoframställningar i upphöjd relief. Längs bildytornas kanter en runinskrift:

"Liknats söner läto göra en ståtlig minnesvård efter Ailikn, en god hustru och moder till Aivat och Ottar och Gairvat och Likny. Gud och Guds moder vare henne nådig och mästarna till det största minnesmärke, som folk kunna se ... s i Garda, som följde Vive".

Nr III. Bildsten med halvrunt överstycke, 0,84 m hög, 0,6 m bred och 5 - 6 cm tjock. Sandsten.

Både sidorna ornerade med djur- och människoframställningar.

av fil, land. H. Hansson. Inga fynd gjordes.

Halpgårde.. Vid SÖ gården skall en hällkista ha legat.

Kyrkan. NV om kyrkan låg enligt Hilfeling ruinererna av den medeltida prästgården. Vid inventeringen 1937 funnos inga spår av detta hus.

Från Ardre kyrka komma några av Gotlands mest bekanta bildstenar. Vid restaureringen av Ardre kyrka år 1900 anträffades under golvet 8 bildstenar, av vilka dock 2 äro starkt fragmentariska. Stenarnas ursprungliga numrering har här bibehållits.

Fyra av stenarna, nr I, II, V och VI, ha utgjort ett gravmonument i form av en kista, med stående, svagt inåtlutande sidor. Kistans längd har varit c:a 0,82 m, bredd c:a 0,55 m och höjd c:a 0,60 m. Hällarna äro av sandsten och c:a 3,5 - 7 cm tjocka. De äro rikt dekorerade med djur- och människoframställningar i upphöjd relief. Längs bildytornas kanter en runinskrift:

"Liknats söner läto göra en ståtlig minnesvård efter Ailikn, en god hustru och moder till Aivat och Ottar och Gairvat och Likny. Gud och Guds moder vare henne nådig och mästarna till det största minnesmärke, som folk kunna se ... s i Garda, som följde Vive".

Nr III. Bildsten med halvrunt överstycke, 0,84 m hög, 0,6 m bred och 5 - 6 cm tjock. Sandsten. Både sidorna ornerade med djurornamentik i upphöjd relief. Längs bildytornas kanter en runinskrift:

"Ottar och Gairvat reste stenen efter sin fader Liknat. Radhjalm och Gairnjut de gjorde ståtliga minnesmärken efter en duktig man. Likraif

ristade runorna".

Nr. IV. Bildsten med halvrunt överstycke, 0,77 m hög, 0,50 m bred och 5 cm tjock. Sandsten. Ornerad med djurornamentik i upphöjd relief. Runristning längs bildytans kanter:

"Sibba reste stenen efter Rotjud, sin hustru, dotter till Rodgair i Anga. Hon dog från sina minderåriga barn".

Nr. VII. Bildsten med halvrunt överstycke, 0,72 m hög, 0,33 m bred och 5 - 6 cm tjock. Sandsten. Ornerad med djurornamentik i upphöjd relief.

Runinskrift på stenens ena sida:

"Sibba lät göra stenen efter sin och Rotjuds dotter."

Nr. VIII. Bildsten med halvrunt överstycke, 2,1 m hög, 1,3 m bred och 20 cm tjock. Kalksten. Ornerad med ett skepp samt djur- och människoframställningar.

Samtliga stenar från Ardre kyrka tillhöra Statens Historiska Museums samlingar och ha inventarienummer 11118. och 11458.

Mullvads. Ett röse beläget på Bengtsklint kunde vid inventeringen ej återfinnas. Rösen har i B. Bergmans inventering av år 1923 nr 27.

Petsarve. En fragmentarisk bildsten, som legat som tröskelsten i en smedja överlämnades år 1912 av hemmansägare A. Olsson till Gotlands Fornsal. Stenen har varit sidohäll i en kista av samma typ som kistan från Ardre kyrka. Stenen är 0,9 m lång, 0,65 m hög och 15 cm tjock. Kalksten. Orneringen är helt utplånad.

Stenen har i Gotlands Fornsal inventarienummer

"Sibba reste stenen efter Rotjud, sin hustru, dotter till Rodgair i Anga. Hon dog från sina minderåriga barn".

Nr VII. Bildsten med halvrunt överstycke, 0,72 m hög, 0,33 m bred och 5 - 6 cm tjock. Sandsten. Ornerad med djurornamentik i upphöjd relief.

Runinskrift på stenens ena sida:

"Sibba lät göra stenen efter sin och Rotjuds dotter."

Nr VIII. Bildsten med halvrunt överstycke, 2,1 m hög, 1,3 m bred och 20 cm tjock. Kalksten. Ornerad med ett skepp samt djur- och människo- framställningar.

Samtliga stenar från Ardre kyrka tillhöra Statens Historiska Museums samlingar och ha inventarienummer 11118. och 11458.

Mullvads. Ett röse beläget på Bengtsklint kunde vid inventeringen ej återfinnas. Riset har i B. Bergmans inventering av år 1923 nr 27.

Petsarve. En fragmentarisk bildsten, som legat som tröskelsten i en smedja överlämnades år 1912 av hemmansägare A. Olsson till Gotlands Fornsal. Stenen har varit sidohäll i en kista av samma typ som kistan från Ardre kyrka. Stenen är 0,9 m lång, 0,65 m hög och 15 cm tjock. Kalksten. Orneringen är helt utplånad.

Stenen har i Gotlands Fornsal inventarienummer C 1877.

Vid plöjning påträffades år 1911 en bildsten c:a 200 m S om V gården i Petsarve. Stenen överlämnades av hemmansägare R. Strömbäck till Gotlands Fornsal, där den har inventarienummer C 1878. Stenen är 0,71 m hög, 0,35 m bred och 5-10 cm tjock.

Försedd huvudsakligen med geometrisk ornamentik.

C:a 700 m SÖ om Petsarve grustag och 50 m N om vägen från Petsarve grustag till Lau-enklaven, i d. s. k. Bruthagen ligga enligt B. Bergmans inventering av år 1923 2 rundastenssättningar med c:a 7 m:s diameter. C:a 275 m V om dessa och c:a 50 m N om skogsvägen skall dessutom en rektangulär stensättning ligga. Dessa fornlämningar ha i Bergmans inventering nr 28 och 29. Vid inventeringen 1937 kunde de ej återfinnas.

Västerby. C:a 300 m S om Västerby har ett nu bortodlat större röse legat.

Osäkra fornlämningar och fornlämningsliknande företeelser ha antecknats på följande platser:

Botvalde. C:a 40 m ÖSÖ om N gården ligga rester av bebyggelse från sen tid, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

Osäkra fornlämningar.

C:a 70 m VSV om NV gården ligga några odlingsrösen, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

C:a 100 m V om S gården ligga rester av bebyggelse från sen tid.

Lauritse. V om Lauritse ligga flera odlingsrösen, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

C:a 450 m N om vägskälet vid Hallute, Ö om vägen Ljugarn - Katthammarsvik och SÖ om sockengränsen mot Ala ligga 2 rösen, c:a 7 - 8 m diam och 1 m höga. Gravar?

Den på geologiska kartan och i Bergmans inventering angivna husgrunden är felinlagd. Denna husgrund ligger i Alskog socken.

Petsarve. På Petsarve allmänning. c:a 75 m V

7 m:s diameter. C:a 275 m V om dessa och c:a 50 m

N om skogsvägen skall dessutom en rektangulär stensättning ligga. Dessa fornlämningar ha i Bergmans inventering nr 28 och 29. Vid inventeringen 1937 kunde de ej återfinnas.

Västerby. C:a 300 m S om Västerby har ett nu bortodlat större röse legat.

Osäkra fornlämningar och fornlämningsliknande företeelser ha antecknats på följande platser:

Botvalde. C:a 40 m ÖSÖ om N gården ligga rester av bebyggelse från sen tid, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

Osäkra fornlämningar.

C:a 70 m VSV om NV gården ligga några odlingsrösen, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

C:a 100 m V om S gården ligga rester av bebyggelse från sen tid.

Lauritse. V om Lauritse ligga flera odlingsrösen, i Bergmans inventering och på geologiska kartan upptagna som fornlämningar.

C:a 450 m N om vägskelet vid Hallute, Ö om vägen Ljugarn - Katthammarsvik och SÖ om sockengränsen mot Ala ligga 2 rösen, c:a 7 - 8 m diam och 1 m höga. Gravar?

Den på geologiska kartan och i Bergmans inventering angivna husgrunden är felinlagd. Denna husgrund ligger i Alskog socken.

Petsarve. På Petsarve allmänning, c:a 75 m NV om sockenstugan samt intill och S om landsvägen Ljugarn - Katthammarsvik ligga 3 förhöjningar av sten och grus, c:a 4 m diam och c:a 0,3 m höga. Möjligen rester av gravar.

Gravkista från Ardre kyrka (Ardre I, II, V och VI) nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre III) nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre III)
nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre IV)
nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre VII)
nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre VII)
nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Ardre kyrka (Ardre VIII)
nu i Statens Historiska Museum.

Bildsten från Petsarve i Ardre
nu i Gotlands Fornsal.